

DAGENS FRÅGOR

Dåligt handlag. Det är lyckligtvis endast sällan som vi i Sverige få uppleva så olustiga episoder som den s. k. Kejneaffären. I själva verket är den på sätt och vis enastående: det torde icke i modern tid finnas något annat exempel på en sådan sammanblandning av högst enskilda med viktiga offentliga angelägenheter. Kanske är detta också orsaken till att diskussionen fått sådan omfattning.

Skalar man bort allt löst prat och onödigt påhäng, kan vad som inträffat sammanfattas ungefär så här. En socialt verksam präst, Karl-Erik Kejne, kom att särskilt brottas med den homosexuella prostitutionens problem. I sitt påfrestande arbete fick han icke av myndigheterna det stöd han väntat. Han blev ivrig och påstridig, varpå myndigheternas ståndpunkt blev direkt negativ. Han kunde konstatera, att bl. a. statsrådet lämnat ekonomisk hjälp till homosexuella män, och greps då — förklarligt nog — av misstanken att Quensels hjälpverksamhet var en bidragande orsak till myndigheternas ovilja mot Kejne. Rykten kommo i omlopp att hjälpverksamheten icke var av oegennyttig art: både Quensel och andra högt uppsatta personer sades ha otillättna förbindelser med homosexuella ynglingar. Pressen började röra i saken, och för att rensa upp alltsammans tog regeringen i anslutning till 1950 års allmänna val det ovanliga steget att tillsätta en undersökningskommission av högt ansedda medborgare ur olika partier.

Under kommissionens arbete fortsatte debatten. Ryktessmideriet vände sig nu också mot kommissionens ledamöter, men självfallet visade sig alla beskyllningar i den vägen snart nog vara helt grundlösa.

Så blev kommissionen färdig med sitt betänkande. Detta var enhälligt och påfallande öppenhjärtigt: uppenbarligen hade man varit ytterst angelägen att undvika allt som kunde verka som smussel. Det visade sig, att ingenting kommit fram som kastade någon skugga på statsrådet Quensels enskilda heder. Däremot var det tydligt att han varit minst sagt oförsiktig, särskilt genom att i sin enskilda hjälpverksamhet utnyttja sin ställning som offentlig person. Mest grave-rande var kanske det fall, då han som t. f. departementschef anställt en av sina klienter som vaktmästare i kanslihuset. Andra ämbetsmän och likställda hade visat än mera påtagliga prov på dåligt omdöme och bl. a. varit ytterst angelägna att göra vad som kunde förmodas vara behagligt för statsrådet Quensel. Tydligt var vidare, att pastor Kejne visserligen inte alltid lyckats hålla balansen så som varit önskvärdt, men å andra sidan med rätta kunde vara indignerad över den behandling han fått röna.

Därmed skulle, tycker man, saken ha kunnat vara klar. De långt gående beskyllningarna mot statsrådet Quensel hade visat sig vara grundlösa, men han hade ändå goda skäl att lämna regeringen. Vissa myndighetspersoner kunde vänta åtal, och pastor Kejne borde med lugn och tillfredsställelse kunna återgå till sitt arbete för att bekämpa pojkprostitutionen.

Så blev det emellertid inte. Kommissionens betänkande var som sagt mycket öppenjärtigt, men å andra sidan kunde man räkna med att vad allmänheten främst skulle komma att läsa icke skulle bli mera än pressreferatet. Regeringen bedömde saken annorlunda. På fortfarande något oklara grunder uteslöts, i strid mot kommissionens bestämda mening, en del av betänkandet vid tryckningen. Detta är helt enkelt obegripligt: det är svårt att föreställa sig att exempelvis justitierådet Gärde och professor Herlitz skulle vara så benägna att gå sensationshyenor till handa, att regeringen måste sätta kapson på dem. Naturligtvis tog pressen i sina referat ändå med så mycket den ville av det vid tryckningen uteslutna.

Det kanske mest besynnerliga återstod, nämligen en rad opåkallade yttranden från olika regeringsledamöters sida inför offentligheten. Saken angick närmast justitieministern, men det blev — kanske naturligt nog — statsministern som i huvudsak talade på regeringens vägnar. Socialministern, som inte hade något annat med saken att göra än att han vid ett tidigare tillfälle visat prov på ännu mycket sämre omdöme än statsrådet Quensel, ilade exempelvis till dennes försvar. Själv uttalade sig herr Quensel om allt möjligt utom den vitala frågan huruvida han tänkte stå kvar i regeringen eller inte. Honom kan man kanske lättast förstå: i likhet med pastor Kejne hade han genom det skedda blivit alltför uppriven för att riktigt kunna hålla den andliga balansen. Men varför andra statsråd skulle förlänga diskussionen var obegripligt.

Den olycksaliga historien visar i sin helhet hur farligt det är när höga myndigheter och befattningshavare sakna handlag. Visst är Kejne-affären i sig själv bedrövlig, ock visst måste man räkna med att publiciteten kring den alltid måste bli otrevlig. Men läget har på ett nästan löjeväckande sätt förvärrats var gång en regeringsmedlem givit sig ut för att säga sitt vägande ord. Skulle det vara reaktionärt av våra statsråd att någon gång erinra sig ordspråket: »tala är silver, tuga är guld»?

Allvarligast är kanske ändå en annan sak. Herrar Kejnes, Quensels, Zetterqvists och andras mellanhavanden ha otvivelaktigt en ej ringa betydelse. Men betydligt allvarligare är pojkprostitutionens problem. Vad kan göras för att i fortsättningen understödja dr Sjödéns, pastor Kejnes och andras ansträngningar på detta område? Frågan är inte bara viktig, den är också utomordentligt brådskande. Om herr Möller ville tänka litet mera på den saken i stället för att lägga sig i statsministerns ämbetsåligganden, skulle han bättre motsvara det anseende han i sin krafts dagar förvärvat.

Ålands- frågan. Det var redan i september 1945 som Ålands landsting till Finlands regering riktade en framställning och revision av självstyrelselagstiftningen. På grundval av ett enhälligt kommittébetänkande avlämnade regeringen kort därefter en proposition till riksdagen, i vilken de åländska önskemålen i stort sett beaktades. Frågan hann inte avgöras före nyvalen år 1948, varför en ny proposition då måste avlämnas. Efter flera påminnelser från republikens president har riksdagen äntligen i våras hunnit att slutbehandla ärendet.

Den åländska självstyrelsen är som bekant för närvarande reglerad genom två författningar, nämligen självstyrelselagen och garantilagen. I den sistnämnda finnas bestämmelser som dels avse att bevara det svenska språket i skolorna, dels bibehålla jorden i den åländska befolkningens händer, dels inskränka den politiska rösträtten till den, vilken bott minst 5 år i landskapet och dels slutligen garantera, att landshövdingen på Åland skall åtnjuta befolkningens förtroende. Enligt garantilagens viktiga 6 § har Ålands landsting rätt att via Finlands regering till Nationernas förbund framföra klagomål över tillämpningen av de i nämnda lag intagna stadgandena.

Enligt den föreliggande propositionen skulle samtliga självstyrelsebestämmelser sammanföras i en enda lag. Beträffande landstingets rätt att rikta klagomål till internationellt organ förband sig regeringen i sin första proposition att »så snart möjlighet därtill föreligger» utverka internationell garanti åt Åland för de stadganden i förslaget till ny självstyrelselag, vilka sakligt motsvarade garantilagens innehåll. I den nu aktuella propositionen föreslogs däremot att 6 § i garantilagen såsom den enda i lagen skulle förbli i formell kraft — dvs. såsom en symbol för vissa bestämmelsers internationella karaktär.

Sistnämnda förslag föranledde emellertid utrikespolitiska konsekvenser. På grund av sovjetrysk framställning fann sig statsminister Kekkonen i höstas föranledd att rekommendera riksdagen att slopa 6 §. Då riksdagen inte föreföll benägen härtill föreslog regeringen själv, att den nämnda paragrafen skulle utgå. Riksdagens folkdemokrater voro emellertid icke beredda att ens i detta läge antaga lagförslaget — med sina 38 mandat hindrade de att den erforderliga 5/6 majoriteten erhöles, varför lagförslaget med endast en rösts övertikt förklarades vilande till efter de nyss företagna nyvalen. När den nya riksdagen samlas i höst antages lagförslaget bliva av den antagen.

Frågan är emellertid därmed icke definitivt avgjord. Det åländska landstingets samstämmiga beslut erfordras nämligen också, och det anses i nuvarande läge mycket ovisst, huru landstinget kommer att ställa sig. Visserligen tillmötesgår det nya lagförslaget på ett flertal punkter viktiga åländska krav framställda under hela självstyrelsetiden. Men å andra sidan kommer landstinget att hysa stora betänkligheter mot att antaga ett lagförslag enligt vilket självstyrelsens internationella garantier bortfalla. Emellertid har Finlands regering, efter framställning från Sverige framhållit, att Finlands folkrättsliga förpliktelser icke förändras av att 6 § upphäves. Men ett i grundlag inskrivet lagbud har dock för framtiden en helt annan rättskraft än en regeringsdeklaration.

Dagens frågor

Åland har alltid legat och ligger alltjämt i brännpunkten mellan öst och väst. Ingen total europeisk kraftmätning har gått landskapet förbi. När i den nuvarande maktkampen Medelhavet och Östersjön ånyo som så många gånger tillförene blivit livsviktiga faktorer, inregistreras detta särskilt tydligt på Åland. Dess landsting står snart inför den ömtåliga uppgiften att väga landskapets praktiska fördelar mot folk-rättsliga nackdelar — att välja mellan att få den garanterade svenskheten förstärkt men själva garantien försvagad. Från rikssvensk sida följes som alltid med synnerlig uppmärksamhet varje förändring i Ålands ställning.

Stabiliseringen i Finland. Såsom alla veta var det främst ekonomiska problem — stabiliseringen och kampen mot inflationen — som

karaktiserade riksdagsvalen i Finland i början av juli. Man talade rätt litet om demokrati, diktatur och utrikespolitik; det var blott kommunisterna som i sin propaganda slog omkring sig med sådana paroller som folkvälde, frihet och fred, men vad dessa uttryck betydde i verkligheten, när de praktiserades av folkdemokraterna, vet man också i Finland. De ekonomiska frågornas dominans underströks även av president Paasikivi då han den 20 juli avslutade 1950 års riksdag. Han betonade nödvändigheten av att man under den ekonomiska borgfred, som slöts den 2 maj för fem månader framåt, skulle komma till stånd. Den 26 juli, då den nyvalda riksdagen samlades, återkom presidenten till samma sak. »Den närmaste tidens viktigaste uppgift är att stabilisera de ekonomiska förhållandena och penningvärdet samt att bringa statsbudgeten på en fast grund. Det råder intet tvivel om att ett bestående jämviktsläge, som möjliggör det ekonomiska livets normala gång, kan åstadkommas ifall de ekonomiska och politiska nödvändigheterna beaktas och omsorgsfullt avvägas.» Dessa av statschefen framförda synpunkter poängterades ytterligare av riksdagens talman, K.-A. Fagerholm, som bedyrade att riksdagen livligt hoppas att regeringen skall ha framgång i sina bemödanden att utarbeta en plan, vilken leder till det mål, som stabiliseringen utgör. »Därför är det ur alla samhällskretsars synpunkt av stor vikt att regeringen lyckas med sina strävanden och jag är övertygad om, att riksdagen skall ge regeringen sitt stöd», yttrade herr Fagerholm.

Ännu då tre månader av den ekonomiska borgfredens tid hade gått, visste man i Finland rätt litet om de förslag, som kunde väntas bli framlagda av den stora planeringskommissionen. Något berodde detta på den under juni utkämpade valkampanjen, men en del av förklaringen torde också ligga i osäkerheten om de direktiv som skola utfärdas av den regering, som börjar fungera sedan riksdagen på allvar inlett sitt arbete i september. En omständighet, som försvårar lösningen, är att den nämnda kommissionen sannolikt presenterar sina förslag ungefär samtidigt med regeringsskiftet låt vara att det sistnämnda nu mest är av formell art. Alla tecken tyda på att herr Kekkonens andra ministär kommer att fortsätta och att detta sker utan kommunistisk medverkan. Efter det kommunisterna sommaren 1948 upphörde att vara ett regeringsparti har tre ministärer bildats utan

att kommunisterna, trots enträget framförda krav att få vara med, accepterats som parter i någon koalition.

Naturligtvis föreställer sig ingen omdömesgill iakttagare i Finland att de skarpa motsättningarna mellan det agrariska bondeförbundet och socialdemokraterna blivit överbyggda därför att dessa två partier förfoga över majoriteten i den kommission, vars förslag alla vänta på. Den häftiga uppgörelsen mellan de nämnda partierna under den gamla riksdagens sista dagar om statsgarantierna för jordbrukets lönsamhet vittnade om att meningsmotsättningarna inte försvunnit. Vissa uttalanden i bondeförbundspressen ha också bebådats, att frågan kommer igen i någon form, antingen såsom regeringsproposition eller genom initiativ, som tages av enskilda riksdagsmän. Det är i samband med den frågan eller med någon, som liknar denna, som den sedan januari 1951 existerande koalitionens hållfasthet ställes på prov.

Det stora problemet, gällande själva regeringsfrågan, har ända sedan valen för tre år tillbaka varit, hur man skulle komma ifrån systemet med minoritetsregeringar. Rätt märkligt är ju att detta av de flesta utdömda system tillämpats under den största delen av den föregående riksdagens mandattid. Då herr Fagerholm efter riksdagsvalet i juli 1948 bildade sin socialdemokratiska minoritetsregering, betraktades detta visserligen av en del såsom ett finurligt trick, som gjorde agrarerna snopna och förargade men som inte underlättade regeringsbesvären. Samma knep använde agrarerna i sin tur efter presidentvalet i mars 1950. Fortsättningen blev inte heller angenäm för den första ministären Kekkonen. Ända fram till januari 1951 fick regeringsmaktens utövning och riksdagens arbete prägel av den permanenta spänningen mellan de två största partierna. Till historien hör att det var svenska folkpartiet, som i slutet av år 1950 genom en serie energiska framstötter lyckades skapa det regeringsblock, vilket betecknade inledningen till det relativa lugn som kännetecknat den största delen av innevarande år.

Vill man anställa reflektioner kring regeringsbildningens vanskligheter på det underlag, som den nyvalda riksdagen utgör, så kan man lägga märke till att de borgerliga partierna i den föregående riksdagen förfogade över majoriteten oberoende av, huru det lilla finska »framstegspartiet» förhöll sig. Efter det nämnda parti med sina fem mandat försvunnit, har dess efterträdare, »Finska folkpartiet», anmält sig med en styrka omfattande tio man. Genom att den borgerliga uppsättningen samtidigt försvagades från 108 till 104 har nykomlingen »folkpartiet» fått en chans att göra sig gällande, som dess föregångare saknade. Går folkpartiet samman med socialdemokraterna och folkdemokraterna i viktiga voteringar, stå de övriga borgerliga grupperna där som en maktlös minoritet. Under sådana förhållanden är det ingenting att förvåna sig över, om folkpartiet reser krav på att bli företrätt i regeringen.

Rörande möjligheten att åstadkomma det jämviktsläge, som president Paasikivi talade om den 26 juli, äro möjligheterna större nu än de varit någonsin efter kriget. Finland har under det första halvåret 1951 fått glädja sig åt en glänsande konjunktur på utrikeshan-

Dagens frågor

delns område. Att vid halvårsskiftet kunna redovisa ett exportöverskott har städse varit ganska ovanligt i Finland; man måste gå tillbaka till 1930-talet för att finna en motsvarighet till vad som inträffat i år. Det goda resultatet är givetvis en följd av de förmånliga priser som betalats för exportvarorna, främst massan och papperet. Finland är ju i avsevärt högre grad än Sverige beroende av sina trävaruindustrier — 85 procent eller mera brukar utgöra skogens andel av Finlands export, medan motsvarande andel för Sveriges vidkommande är omkring 50 procent. Man gör sig emellertid inte i Finland några illusioner angående högkonjunktorens varaktighet, vilket emellertid inte hindrat vissa meningsutbyten om exportöverskottets lyckligaste användning. I varje fall är stabiliseringens utsikter, tack vare utrikeshandelns gestaltning, vida gynnsammare än då den senaste regeringsombildningen ägde rum.
